

Osnovna škola Vinica
V i n i c a
ŽUPANIJA VARAŽDINSKA

BOMBELLES
PLEMIĆKA OBITELJ
U
VINICI

Učenici povijesne grupe 8. razreda:

Miro Hantak, 8.b
Igor Kapljić, 8. a
Rosano Leskovar, 8. a
Filip Majcen, 8. b
Domagoj Pajtak, 8. b
Nikola Šincek, 8. b

Mentor: Marija Županić, prof.
Šk. god. 2005./06.

UVOD

U sjeverozapadnom dijelu Varaždinske županije, uz pitome obronke Haloza i rubne dijelove Panonske nizine, proteže se Općina Vinica, s istoimenim naseljem udaljenim 15 km od Varaždina. Povoljan zemljopisni položaj i pogodni prirodni uvjeti, uvjetovali su ranu naseljenost tog prostora koja seže već u prapovijesno doba, o čemu nam svjedoče dokazi iz Šincekove špilje te Vinice brega. Brojni ostaci iz rimskog razdoblja, poput kamenih ulomaka i ostataka građevina, svjedoče o važnosti mjesta i u tom razdoblju kada je naselje nosilo naziv VINEA, VINICUS, a prema S. Beloševiću WILDE REBE - divlja loza. Stoga ime naselja vjerojatno potječe iz tog razdoblja. Iz razdoblja srednjeg vijeka potječe burg Vinica, koji se prvi put spominje 1353.g. kao kastrum Vinica. Mjesto je poznato i po gotičkoj crkvi koja se prvi put spominje 1334. godine u popisu župa Varaždinskog arhidakonata koji je sastavio gorički arhidakon Ivan. Tijekom srednjeg i novog vijeka Vinica je često mijenjala vlasnike-gospodare. Bila je u posjedu istaknutih velikaša visokog položaja, poput kralja Žigmunda, plemićkih obitelji Celjski, posjedovali su je i Vitovci, Ivaniš Korvin, Gyulayi, Istvanffy, Bot de Bayna, Draškvićii i na posljetku Bombellesi.

Svjedoci te duge i bogate prošlosti su brojni povijesni izvori. Dio materijalnih izvora susrećemo svaki dan, šetnjom kroz mjesto ili njegovu okolicu. Nabrojimo samo neke: ruševina utvrde Vinica iz 1353. g., župna Crkva sv. Marka (1334. g.) s uzidanom rimskom stelom, gotičkim svetohraništem, renesansnim epitafom Benka Turoczyja, nadgrobnim spomenikom povjesničara Nikole Istvanffyja i njegove žene Elizabete Bot de Bayna, slike F. Kellera iz 1815.g., te vrlo vrijedno i brojno crkveno posuđe, kaleži i dr..Uz spomenute vrijednosti, u Vinici se nalazi nekadašnji isusovački ljetnikovac, kasnije vlasništvo plemićke obitelji Patačić, kurije obitelji Patačić, Dolansky, Keglević, Niczky i Rajner. Pranger - kameni sramotni stup i mjera za žito s latinskim natpisom iz 1643. g., kao i brojni kipovi i poklonci. I na viničkom groblju su vrijedni spomenici među kojima se ističe grobnica obitelji Kőr őskony iz 1841. g.

Uz ove brojne kulturne spomenike, svjedoke bogate prošlosti viničkog kraja, najveću pažnju putnika namjernika, ali i lokalnog stanovništva privlači oaza zelenila, sklada, ljepote, spoj prirodne baštine i prošlosti, Park – Arboretum Opeka, čiji su posljednji vlasnici bili grofovi Bombelles. Upravo ime te plemićke obitelji veže se uz uređenje Arboretuma, ali i uz druge zanimljivosti iz prošlosti kao što su pojava prvog automobila u Hrvatskoj ili pak prijateljstva s poznatim povijesnim ličnostima, koje su njihovom zaslugom boravile u Opeki. Potaknuti pričama starijih mještana o raskoši i ljepoti Opeke u doba Bombellesa, ali i s namjerom da našim istraživanjem zainteresiramo vršnjake za zavičajnu prošlost, kao i

lokalnu vlast - Općinu da poduzme sve mjere kako bi se povijesna, ali i prirodna baština sačuvala od zaborava i propadanja, odlučili smo istražiti i saznati što više informacija o grofovima Bombellesima u viničkom kraju.

Dio materijalnih i pisanih povijesnih izvora koji se vežu uz obitelj upoznali smo u Gradskom muzeju Varaždin na muzejskoj radionici gdje smo vidjeli dio fotografija članova te obitelji, novine i nekoliko knjiga iz Bombellesove knjižnice koje tamo čuvaju. O dijelu pisanih izvora saznali smo iz Državnog arhiva u Varaždinu. Puno podataka saznali smo iz nama dostupne literature. Sadašnje stanje dvorca i ostalih dijelova posjeda dokumentirali smo i fotografijama, dok smo od starijih stanovnika našeg kraja pokušali doznati po čemu se oni sjećaju članova ove obitelji.

PODRIJETLO PLEMIČKE OBITELJI BOMBELLES

Ime plemićke obitelji Bombelles najčešće se veže uz spominjanje njihovih obiteljskih dobara Zelendvor i dvorca Opeka u blizini Vinice.

Grof Marko Bombelles mlađi poznat je široj javnosti kao obnovitelj znamenitog arboretuma u kojem je smješten dvorac.

Bombellesi su stara francuska velikaška obitelj podrijetlom iz Orleansa. Prema nekim izvorima taj velikaški rod potječe iz Portugala i poznat je još iz vremena križarskih ratova. Članovi velikaške porodice Bombelles obavljali su važne dužnosti, pa su tako služili i na francuskom dvoru i stekli društveni ugled. **Marc Henri**, markiz Bombelles i njegova žena Angeligne, barunica Macau bili su dvorjani Luja XVI. i njegove sestre Elizabete. Marc Henri (1744. - 1822.) bio je kraljev izaslanik i poslanik u Lisabonu, Petrogradu i Veneciji.

Sinovi Marca Henrija prešli su u službu austrijskog dvora. Služili su u vojsci i diplomaciji i bili sudionici društvenih mijena u vremenu od Bečkog kongresa do revolucije 1848.g. Tako je vojnik i diplomat **Karlo Renatus Bombelles** radeći na dvoru u Parmi 1832.g. postao treći suprug bivše carice Marije Lujze (1791.- 1847.), žene Napoleona I. i danskog diplomate grofa Neipperga. Mlađi brat **Henri Franjo** (1789. – 1850.) bio je na dvorima u Lisabonu, Torinu i Petrogradu, a postao je i jedan od učitelja Franje Josipa I. (1830. – 1916.) i njegovog brata Maksimilijana.

Grofovska obitelj Bombelles dolazi u Hrvatsku u vrijeme uspona hrvatskog narodnog preporoda, te zbog svojih zasluga dobiva i hrvatski indigenat 1880. godine, odnosno priznanje plemstva od strane Sabora. Premda su po svom statusu bili virilni članovi hrvatskog Sabora, politikom se nisu bavili, jer su bili protivnici Khuen-Hedervaryjeva režima.

VINIČKA OBITELJ BOMBELLES

Za sada ne postoji cjeloviti prikaz djelovanja Bombellesa od 1852.g. kada je Marko stariji oženio Ferdinandu Drašković i doselio u Opeku i iseljenja njegove unuke Fernandine iz Hrvatske 1946.g.

Početak 19. stoljeća Bombellesi dolaze u Hrvatsku, i to ženidbenim vezama, te stječu velike posjede u Varaždinskoj županiji: Dvor Opeku, Zelendvor i grad Vinicu, koji su do tada bili u posjedu plemićke obitelji Drašković i to IV. loze te obitelji. Viničku granu obitelji čini nekoliko generacija. Grof Marko Bombelles, stariji koji je oženio kćer Franje Draškovića Ferdinandu, njihova djeca: sin Marko ml., kćeri Klotilda i Sofija. Klotilda se udala za grofa Aladara Jankovića od Pribera i Vučina, a Sofija se udala za graofa Ferdinanda Brandisa. Marko ml. ženio se dva puta, prvi put s groficom Marijom Salm - Reiferscheid – Reitz imao je sina Josipa, a drugi put s groficom Marijom Mitrovsky s kojom je imao kćer Ferdinandinu. Josip Bombelles imao je sina Josepha koji još danas živi.

Najčešće se njihovo prezime bilježi u tekstovima koji se bave arboretumom Opeka, jer ih se navodi kao njegove bivše vlasnike.

Od četiri pokoljenja obitelji Bombelles, koji su boravili u Opeki postoje sačuvani predmeti u Gradskom muzeju Varaždin, Državnom arhivu u Varaždinu i Poljoprivrednoj i veterinarskoj školi „Arboretum Opeka“ u Vinici.

MARKO BOMBELLES, stariji

Ženidbom Henrijevog mlađeg sina **Marka** s jedinicom grofa Franje Draškovića, Ferdinandom, 1852. godine, obitelj dolazi u Hrvatsku. Od tog vremena djelovanje Marka starijeg, njegovog sina Marka mlađeg i unuka Josipa vezano je uz Hrvatsku. Nakon smrti Josipa Bombellesa 1942.g. o dobrima i obiteljskom posjedu brine njegova polusestra Fernandine udana d' Ansembourg.

Markov jedini brat Charles-Albert (1832.-1889.) bio je vrhovnik komornik austrijskog nadvojvode Rudolfa, koji je dao u Zagrebu sagraditi poznate „Rudolfove vojarne“ koje i danas postoje. Nakon bratove smrti Marko je naslijedio njegov imetak, s kojim je dobio i ugarsko grofovstvo, te se preselio u Beč. Svoja imanja u Hrvatskoj ostavio je sinu Marku mlađem (1858.-1912.) i kćerkama Klotildi i Sofiji. Marko Bombelles stariji u Beču se posvetio umjetnosti i kulturnim djelatnostima. Napisao je više romana i knjiga na njemačkom jeziku, te pseudoroman iz hrvatske prošlosti 18.stoljeća. Roman je 1890 tiskan u nastavcima u bečkom listu Freudenblatt pod naslovom „Die Schlosherrin von Kamenica“, a objavljen je i u hrvatskom prijevodu pod naslovom „Petronika“.

MARKO BOMBELLES, mlađi

Grof **Marko Bombelles (1858. - 1912.), mlađi** ženio se dva puta. U braku sa svojim prvom suprugom, rođenom groficom Salmreifer-Scheid-Raitz (1859. - 1897.) imao je sina Josipa. S drugom suprugom Marijom, rođenom groficom Mitrovsky (1867.-11917.), imao je kćer Ferdinandu (1904.-1986.). Ona se udala za nizozemskog grofa D Ansembourga, a do svoje smrti brinula se o obiteljskoj kapeli u Zelendvoru. Grof Marko Bombelles mlađi, umro je u rujnu 1912. godine, u 54. godini života u Opeki.

Uz naporni i golemi rad na vlastelinstvu osobitu brigu grof Marko Bombelles posvetio je i razvoju šumarstva i šumarske struke, te je bio i dugogodišnji predsjednik Hrvatskog šumarskog društva i tako radio na razvitku i modernizaciji hrvatskog šumarstva. Jedan je od najzaslužnijih za otvaranje Šumarskog doma u Zagrebu, koji je otvoren krajem 1898.godine i koji je postao sjedištem hrvatskih šumarskih institucija. Bio je i osnivač Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u Zagrebu, kao i njegove podružnice u Varaždinu. Član je i organizacijskog odbora Gospodarsko-šumarske jubilarne izložbe koja je održana u Zagrebu 1891. godine, a povodom proslave pedesete obljetnice Hrvatsko – slavonskog gospodarskog društva osnovanog 1841.godine. Tom prilikom grof Marko Bombelles dobio je za svoje izložene proizvode najviša odlikovanja kao i brojne počasne diplome. Osim njegovih velikih zasluga na razvoju i unapređenju gospodarstva grof Marko Bombelles isticao se i svojim doprinosom na polju kulture i njegovanja prirodne baštine. Nastavio je raditi na održavanju i formiranju prelijepog parka zajedno s dvorcem Opeka koji je upravo njegovom zaslugom dobio krajem 19. stoljeća današnji oblik. Zbog svog zalaganja na zaštiti spomeničke baštine uopće, grof Marko Bombelles mlađi imenovan je, odlukom Zemaljske vlade u Zagrebu, članom „Povjerenstva za čuvanje umjetničkih i historičkih spomenika“ u Hrvatskoj i tu je dužnost obavljao do svoje smrti. Uz te mnoge ugledne i važne dužnosti grof Marko Bombelles bio je i predsjednik Hrvatskog kluba automobilista. Upravo je on imao prvi automobil u Hrvatskoj, još daleke 1898.godine. Bio je i poznati dobrotvor škole u Vinici, inicijator i osnivač „Desnice“ društva za pripomoć siromašnoj školskoj djeci. Osnivač je i Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Vinici. Uz sve nabrojene zasluge valja naglasiti da je grof Marko Bombelles pomagao i razvoj gospodarskih ustanova pa je bio i dioničar Prve hrvatske štedionice utemeljene još 1846.g. Premda je bio virilni član Sabora, u politici nije javno sudjelovao, no znalo se da je protivnik dualističkog režima, te da je proaustrijski orijentiran. Zbog takvih političkih stavova, postao je povjerenik austrijskog nadvojvode Franje Ferdinanda s zadaćom da izvješćuje Dvor o hrvatskim prilikama.

JOSIP BOMBELLES

Markov sin **Josip (1894.-1942.)** polazio je Gimnaziju u Varaždinu, gdje je i maturirao 1912. g. Dvije godine poslije sudjelovao je u osnivanju prvog hrvatskog poduzeća za proizvodnju filmova „Croatia“ u Zagrebu, te posjedovao većinu njezinih dionica. Grof Josip Bombelles nastavio je voditi nasljedno gospodarstvo, te je 1922. kupio još i vlastelinstvo Klenovnik. To vlastelinstvo bilo je u njegovom posjedu vrlo kratko, tj. do 1925. g. Te godine dvorac Klenovnik i nešto zemlje prodaje Središnjem uredu za osiguranje radnika sa sjedištem u Zagrebu. Dvorac Klenovnik preuređen je 1927. godine u sanatorij za bolesne radnike spomenutog ureda. Danas je u dvorcu poznata bolnica za plućne bolesti.

Slijedeći primjer svog oca, Josip Bombelles bavio se i stručnim radom na području automobilizma, te je u suradnji sa S. V. Kodelkom napisao poznatu brošuru „Alkohol kao sredstvo za pogon eksplozivnih motora u inostranstvu i kod nas“, izdanu u Zagrebu 1930. godine. Josip je pokazivao i veliko zanimanje za politiku, te je surađivao s istaknutim članovima Hrvatske seljačke stranke, primjerice s braćom Amadeom i Alfredom Carneluti, koji su bili u samom vodstvu stranke, a ujedno i bogati industrijalci.

Iako manje uspješan u gospodarskim poslovima, u odnosu na svog oca Marka Bombellesa, Josip je pokazivao veliko zanimanje za politiku, ali i za film. Okušao se kao glumac u filmu „Grička vještica“ gdje je glumio Sinišu.

Kao potomak aristokrata Henry-Francois Bombellesa imao je pravo i na englesko državljanstvo. Grof Josip Bombeles bavio se i diplomatskim poslovima, pa je radio kao višestruki obavještajac, što ga je stajalo glave. Na putovanjima po Europi koristio je englesku putovnicu. Stoga ga Englezi angažiraju kao diplomatu koji sudjeluje u pokušaju sprečavanja savezništva između Njemačke i Italije. Nakon neuspjeha te politike, a zbog važnih saznanja grof Josip Bombelles postao je opasan svjedok i za Pavelića i za Ciana. Predstavljao se kao Mačekov opunomoćenik prilikom susreta s talijanskim ministrom vanjskih poslova, grofom Cianom. Bio je i u službi jugoslavenskog generalštaba, a dobre odnose imao je i s kraljem Aleksandrom kojeg je, zajedno sa suprugom Marijom ugostio na svom dvoru u Opeki.

Prema šturim zapisima, Josip Bombelles imao je malu epizodnu ulogu u hrvatskoj politici pred Drugi svjetski rat. U fazi promjene talijanske politike prema Kraljevini Jugoslaviji, Josip Bombelles bio je sudionik dvaju važnih sastanaka, tijekom kojih se snažnije istakla zainteresiranost tadašnje fašističke talijanske vlade za odnose s ustaškim pokretom. Te susrete u svojim je dnevnicima, kao važne, spomenuo tadašnji ministar vanjskih poslova grof Galeazzo Ciano. Tijekom 1938. i 1939.g. Josip Bombelles dolazio je k njemu predstavljajući se kao Mačekov izaslanik. No neizravni kontakti Ciana i Mačeka prekinuti su u drugoj

polovici 1939. godine, zato što je Maček odbio Cianoov prijedlog da se u Hrvatskoj podigne ustanak za odcjepljenje od Beograda. Ciano se tada zainteresirao za veze s ustašama, a u tome je opet posredničku ulogu imao grof Josip Bombelles. Kako bi dogovorili smjernice djelovanja Ciano i Josip Bombelles sastali su se 21. siječnja 1940. Dva dana kasnije ponovno se sastaju Ciano, Bombelles i Pavelić, te stvaraju plan o podizanju ustanka i uz pomoć Italije odcijepiti se od Beograda. Prema mišljenju povjesničara Jereba, Bombelles je preuzeo obvezu da sastavi vojnu promemoriju i dostavi je Cianu. Bombelles se zanosio mislju kako će ući u buduću hrvatsku vladu i zauzeti mjesto ministar financija. U međuvremenu političke prilike su se promijenile. Italija se spremala za napad na Francusku i odustala od planova s Pavelićem. Kad su se Pavelić i Ciano sastali 10. svibnja 1940.g., Pavelić ga obavijestio da je Bombelles plaćenik Beograda, te da će na sebi osjetiti nemilosrdnost ustaškog zakona. Ubrzo su se prijetnje i ostvarile. Naime 1940.g. ustaše su u Zagrebu na Gupčevoj zvijezdi, pokušali atentat na Bombellesa, ali atentatori - članovi tajne organizacije „Matija Gubec“, Božidar Cerovski i Viktor Tomić nisu uspjeli ubiti Bombellesa. Prema Bogdanu Krizmanu Bombelles je bio u službi jugoslavenskog princa Pavla kojeg je o svemu obavještavao.

Bombelles je u Zagrebu dočekao 10. travnja 1941. g., dolazak Pavelića na vlast. Bio je odmah uhićen i zatvoren u logoru Stara Gradiška, gdje je i ubijen u ožujku 1942. godine.

Među starijim mještanima Vinice, još uvijek se javljaju sjećanja na prošla vremena vezana uz grofovsku obitelj Bombelles, osobito Josipa. Želeći saznati kako su Josipa doživljavali njegovi suvremenici, mještani i oni koji su radili za njega, upustili smo se u potragu za preživjelim mještanima. Od obitelji Kolarek, saznali smo da je pokojni Ivan Kolarek bio grofov osobni sluga, te da je bio prisutan prilikom atentata na Josipa Bombellesa. Zbog marljivosti i odanosti grofu te odgovornosti i ranog dolaska na posao, grof mu je poklonio džepni sat. Članovi obitelji Kolarek govore o raskoši, ljepoti i otmjenosti dvorca i čestim posjetima uglednih gostiju. Spominju često igranje tenisa, jahanje, lov i uobičajene aktivnosti aristokracije.

Iz razgovora sa živućim mještanimom Josipom Kapljić, saznajemo da je grof Josip volio otmjen život, te da je često izbivao zbog svojih poslova. Volio je kockati i bio je ženskar. Cijenio je odanosti bogato je nagrađivao one u koje je imao povjerenja. Ponekad je bio hirovit i nepredvidiv, sklon naglim odlukama. Prema riječima spomenutog Josipa grof je bio opčinjen politikom, te je bio povezan s najistaknutijim tadašnjim političarima.

JOSEPH BOMBELLES

O posljednjem muškom potomku obitelji Bombelles, **Joseph Bombelles (1930. -)**, zanimljive pojedinosti saznajemo iz brojnih intervjua koje je dao našim novinama. Rođen je 2. lipnja 1930. g u Zagrebu kao nezakonito dijete Ljubice Gržin i grofa Josipa Bombelesa. Djetinjstvo je proveo u Opeki, a pohađao je i varaždinsku Gimnaziju. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1952. g. Danas je sveučilišni profesor u Clevelandu gdje živi od 1956.g. Joseph priča o svom ocu da je bio vrstan matematičar i fizičar koji se nakon gospodarskih poteškoća na njegovom vlastelinstvu u vrijeme gospodarske krize, namjeravao posvetiti i profesorskom pozivu.

GRADNJA DVORCA I FORMIRANJE ARBORETUMA

Opeka je dio vlastelinstva Zelendvor, a ime potječe od opeka koje se počinju intenzivno proizvoditi na ciglani u neposrednoj blizini dvorca sredinom 19.stoljeća.

Ime Zelendvor dali su grofovi Bombelles svojim gospodarskim objektima koji postoje još i danas, a nalazili su se u sredini njihovog veleposjeda od Vinice do Majerja, 10 km od Varaždina.

Uz povijest Opeke i dvorca veže se godina 1674. kada je dvorac bio u vlasništvu plemićke obitelji Keglević koji se prvi spominju na natpisu na ulazu u dvorac. Nakon Keglevića dvorac i okolna zemljišta dolaze u posjed obitelji Nadasdy, a potom postaju vlasništvo obitelji Drašković.

Lijep jednokatni barokni dvorac Opeka izgradili su Draškovići u 18. stoljeću.. Dvorac je tijekom vremena doživio znatne pregradnje. Ukrašen je i rimskim kamenim spomenicima, koji su se često pronalazili u viničkom kraju. Ne znamo kako je izgledao park oko dvorca do sredine 19. st., odnosno do smrti grofa Franje Draškovića, tasta Marka Bombellesa, ali povijesna vrela svjedoče da je upravo Marko uredio uz dvorac perivoj kakav nije imao ni jedan dvorac u Hrvatskom zagorju. Sa svojih putovanja, Marko Bombelles donosio je za uređenje parka različito i brojno zelenilo, drveće i grmlje, uredivši tako perivoj oko nasljeđenog dvorca u pravi arboretum. Riječ je o prekrasnim parkovnim primjercima donesenim iz Japana, Kine, Tibeta, Sj. Amerike i mnogih europskih zemalja, koji svojim impozantnim izgledom izazivaju divljenje posjetitelja. Formiranje parka službeno počinje 1860. godine prema engleskim uzorima. U njemu prevladava barokna ideja ostvarena kroz klasični primjer engleskog perivoja. Rađen je prema projektu nizozemskih stručnjaka te predstavlja jedinstveni primjer vrtne arhitekture s visokom estetskom vrijednošću i

dendrološkom raznolikošću kakvu nema ni jedan naš perivoj. Zahvaljujući povoljnim ekološkim uvjetima u Opeki je na relativno malom prostoru, na 64 hektara zasađeno više od 800 različitih vrsta drveća, grmlja, povijuša i cvijeća. Za uređenje i popunjavanje arboretuma najzaslužniji je Marko Bombelles mlađi. U njegovo vrijeme, 1884.godine park je dobio konačni i sadašnji izgled. Od 1902. i 1910. godine ponovno je povećan većim brojem novih vrsta. Grof Marko Bombelles je putovao po svijetu, osobito po Europi, pa je tako u međusobnom natjecanju s ostalom vlastelom nastojao svoj dvor okružiti što ljepšim parkom sa što više egzotičnih primjeraka. Većinu je primjeraka dobio na poklon ili zamjenjivanjem, naročito od grofa Silva Taroucae, vlasnika jednog od najvrednijih svjetskih arboretuma u Moravskoj. Pojedine primjerke je kupovao već u potpuno razvijenom stanju i presađivao ih u svoj park. Obje žene Marka Bombellesa također su marljivo radile na uređenju parka. Stoga se taj perivoj i danas smatra jedinstvenim primjerom vrtne arhitekture najviše kategorije. Uz dvorac, u donjem dijelu arboretuma nalazi se malo jezero, nastalo vađenjem zemlje za proizvodnju opeke u nekadašnjoj ciglani. U sredini tog jezera nalazi se mali otočić koji je također bogat raznovrsnim raslinjem. U središnjem dijelu arboretuma nalazi se bazen koji je služio članovima grofovske obitelji za zabavu i kupanje. Danas je bazen u ruševnom stanju. Stotinjak metara od dvorca nalazi se kuća za služinčad. Nakon odlaska grofova, jedno vrijeme bila je učenički dom, a danas je u ruševnom stanju. Odlaskom grofova Bombelles, 1946. godine vlastelinstvo je nacionalizirano, a perivoj oko dvorca proglašen je 1947. godine zaštićenom prirodnom rijetkošću. Cijeli kompleks 1961. g proglašen je spomenikom vrtne arhitekture-arboretumom. Danas arboretumom upravlja Poljoprivredna i veterinarska škola koja se po njemu i zove „Arboretum Opeka“.

USTROJ I GOSPODARSKA VAŽNOST VLASTELINSTVA ZELENDVOR - OPEKA

Grofovi Drašković stanovali su u starom prizemnom dvoru Zelendvor, udaljenom oko kilometar zračne linije od Opeke. Vlastelinski grad Opeka bio je mnogo veći i udobniji pa je obitelj preselila u njega, dok je stari dvor u Zelendvoru iskorišten u gospodarske svrhe. U Zelendvoru se nalazi i lijepa kapela koju su Bombellesi obnovili u duhu historicizma, a koja je postala mauzolej, grobnica ove loze Draškovića i Bombellesa, a o kojoj nasljednici Bombellesa brinu i danas.

Preseljenjem u Opeku, Zelendvor postaje poljoprivredno središte, u kojem su Bombellesi sagradili prvu poznatu tvornicu špirita u tom dijelu Hrvatske. Kasnije su uredili reprezentativna i u svijetu poznata lovišta.

Grof Marko Bombelles stariji osobito je pažnju posvećivao razvoju gospodarstva i to stočarstva, vinogradarstva, te je svoje proizvode izložio i na prvoj Međunarodnoj gospodarskoj izložbi u Zagrebu koja je održana 1864. Osobno je sudjelovao u njezinoj organizaciji i pripremama.

Jedini muški potomak grofa Marka Bombellesa i njegove supruge Ferdinande bio je sin Marko mlađi koji se posvetio razvoju gospodarstva. Starija kći Klotilda udala se za grofa Aladara Jankovica od Pribera i Vucina, a mlađa Sofija za grofa Ferdinanda Brandisa.

Još od mladosti je i grof Marko Bombelles ml. slovio kao uzorni gospodar, a stečeno znanje i iskustvo iskoristio je za unapređenje svog gospodarstva. Na nasljednom imanju Zelendvor modernizirao je proizvodnju alkohola, a poslije je uz taj pogon otvorena i rafinerija. Na velikom vlastelinstvu Opeka – Zelendvor kome je pripadalo i dobro Petrijanec, majur Majerje, Komar, te malo dobro Kaštelanec koje je potom rasprodano seljacima, bilo je uzorno gospodarstvo, osobito poljodjelstvo i vinogradarstvo, voćarstvo, te sve grane stočarstva, osobit konjarstvo. Prvi uvodi u Županiji varaždinskoj ovčarstvo i to na majurima u Majerju i Kortešu, gdje počinje s uzgojem ovaca pasmine „Merino negretti“. Uz pomoć svog šumarnika Pavla Wittmanna, grof Marko Bombelles mlađi uredio je i dobro organizirao lovišta koja su obilovala svim vrstama divljači. Njegovo dobro bilo je idealno za uzgoj sitne divljači, pa je 1870. godine grof Marko Bombelles donio prve fazane iz južne Moravske, iz mjesta Napajedl. Ujedno je započeo sa sadnjom 250 ha šume u neposrednoj blizini svog gospodarskog lovišta. Zelendvor u svrhu uzgoja i lova fazanske divljači. Zelendvor je bio poznat po prekrasnim šumama i velikim lovištima, pa su grofu Marku Bombellesu u lov dolazili uz mnoge visoke goste i članovi kraljevske obitelji kao što to bio Austro - ugarski prijestolonasljednik Franjo Ferdinand koji je bio i Markov prijatelj, a kasnije i krizmani kum Markova sina Josipa.

Grof Marko Bombelles nije svoja lovišta organizirao kao mjesta sportske aktivnosti, već kao važnu privrednu granu, a ubijenu divljač, osobito fazane i srne, te zečeve, odvezio je posredstvom bečkih trgovaca na francusko tržište.

Prema ocjeni onodobnih stručnjaka, njegovo je lovište u Zelendvoru bilo „skroz racionalno upravljeno i jedno od najproduktivnijih u Hrvatskoj“. Prostiralo se na površini od oko devet tisuća jutara, a prosječan godišnji ulov iznosio je 1100 komada divljači. Grof je jako pazio da njegovo lovstvo ne bude na štetu seljaka, te je svaku štetu pa i najmanju koju je

počinila divljač odmah i pravedno nadoknađivao. Zbog takvih postupaka i korektnog odnosa prema seljacima, grof je bio osobit cijenjen i štovan u narodu. Upravo spomenuta lovišta uspjela su sačuvati svoju funkciju sve do dana, unatoč brojnim političkim promjenama.

Naslijedio ga je sin Josip koji preuzima brigu i skrb o vlastelinskom dobru. Pred drugi svjetski rat Josip Bombelles je spomenutom Alfredu Carnelutiju prodao svoju tvornicu špirita, što nam govori da su bili u dobrim poslovnim odnosima. Prema riječima Josepha Bombellesa, njegov otac namjeravao je u Vinici sagraditi tvornicu cementa, pa je izgradio uskotračnu prugu od Varaždina do Opeke. Pruga je prestala s radom u vrijeme velike gospodarske krize, kada je i sam grof Josip Bombelles zapao u novčane poteškoće. Kako bi riješio financijske poteškoće, prodao je i neke posjede, tj. Hrašćicu i već spomenuti dvorac Klenovnik.

Po završetku Drugoga svjetskog rata i promjene vlasti 1946., Opeku napušta Josipova sestra Ferdinanda, a posjed je nacionaliziran. Opeka dolazi pod upravu šumarija Varaždin, Rajonsku upravu. Njome je upravljala Poljoprivredna i veterinarska škola. Danas je arboretum Opeka pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika Republike Hrvatske.

ZAKLJUČAK:

Spomenici kulturne baštine koji nas okružuju, kao što su dvorac Opeka, Arboretum i Zelendvor česta su odredišta turista. Nama u svakodnevnom životu većina predstavlja tek usputna mjesta. Istražujući njihovu prošlost postajemo svjesni njihovog značenja tijekom povijesti. Često smo vidjeli posljedice njihovog uništavanja i nebrige, te sakupljajući poznate podatke o obitelji Bombelles i njihovim posjedima nadamo se da će naš rad doprinijeti očuvanju ovog dijela kulturne baštine.

Literatura:

1. Belošević Stjepan, Županija varaždinska i slobodni kraljevski grad Varaždin, Varaždin 1926.
2. Obad Ščitaroci Mladen, Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja, Zagreb, 1993. g.
3. Perči Ljerka, Obitelj Bombelles i glazba, Varaždin, 2001. g.
4. Vlahović Biserka, Općina Vinica, Vinica 1997. g.
5. I. Hrvatski automobilni klub, Priručnik za 1912., Zagreb
6. Naše pravice, 1910. g.
7. Varaždinske novosti, 1939. g.
8. Szabo Agneza, Hrvatske velikaške obitelji, Matica – časopis Hrvatske matice iseljenika, 3/1998.
9. Glorija, br. 121. 1997. g.

odlučeno je, da se priredi klubski posjet začasnom predsjedniku preuzv. gosp. Marku grofu Bombellesu u Opeku.

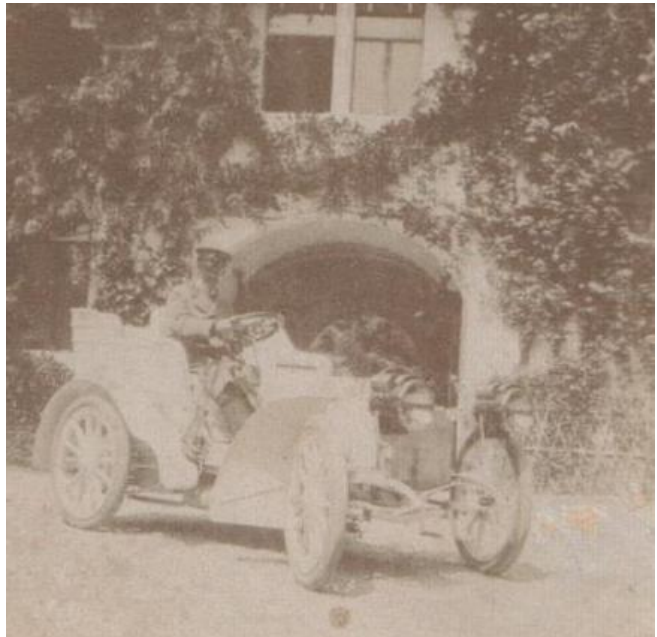
Osim toga klubski funkcionari, napose pak sam predsjednik presvietli gospodin Dionis barun Hellenbach interviraju kod kr. zemaljske vlade radi uredjenja povjerenstva za izpitivanje automobila i upravljača.

Dan 8. svibnja 1910. godine bit će u našim anama označen kao svečan dan. Toga je naime dana hrvatski automobilni klub posjetio svog začasnog predsjednika preuzvišenog gospodina Marka grofa Bombellesa u Opeku.

Pod vodstvom predsjednika presvietlog gosp. Dionisa baruna Hellenbacha posli su izpred klubskog hotela na automobilima u Opeku članovi gg. Emil grof Kulmer, Oskar pl. Pongratz, Mitroslav grof Kulmer, Ferdinand Pajas, Gustav vitez Pongratz, dr. Bogdan Malec, Ferdinand Budicki, Alfred Röber, Vjekoslav Heinzl, Josip Napadewicz, Ljudevit pl. Raizner, Julije Rudovits, Konrad Tobis, Josip Guštin, Herman Wrastil, Mijo Merčep i Willy Haupt, a na zamolbu kluba i gg. podžupana zagrebački Djuro Horvat i podžupan varaždinski dr. Ivan Breziščak.

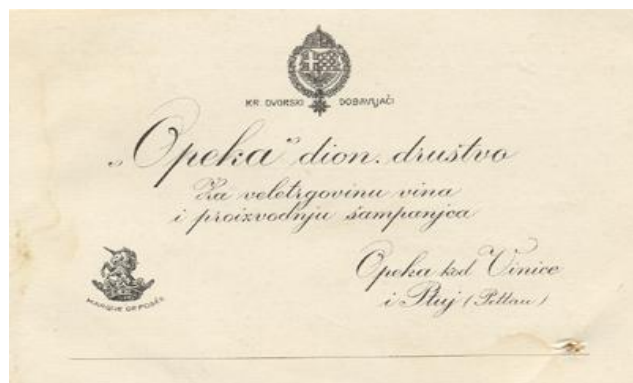
U Opeku je predsjednik kluba Dionis barun Hellenbach pozdravio začasnog predsjednika preuzvišenog gospodina Marka grofa Bombellesa i predao u ime kluba album, što ga je izradio slikar prof. Robert Auer, sa slikama svih društvenih odbornika.

Poslije otmenog dinera u dvoru, gdje se često nalaze na okupu članovi prejasnog vladalačkog doma i najodličnijeg našeg plemstva svi su se učestnici fotografirali u društvu sa preuzvišenim kućedomaćinama, presvietlom groficom Elvirom Kulmer, contessom Ferdinandinom Bombelles, Josipom grofom Bombellesom te još nekim odličnim pozvanicima.

Prvi automobil grofa Marka Bombellesa iz 1898.g. – Prvi automobil u Hrvatskoj

Hrvatski automobilni klub, Priručnik za 1912. g. koji govori o dolasku članova Kluba u Opeku.

Reklama „Opeka“ dioničko društvo

Zemljovid dijela Varaždinske županije i Beyschlaga iz 1801. g.

Grof Marko Bombelles mlađi

Dvorac Opeka danas vapi za obnovom

Grb plemićke obitelji Bombelles iznad ulaza u dvorac

Grb plemićke obitelji Drašković na pročelju dvorca

Rijetki primjerci drveća zasađeni u Arboretumu u vrijeme Bomebellesa

Pogled na dio Arboretuma Opeka i egzotično drveće